

Гетьман Скоропадський: державотворець чи малорос?

До 140-річчя від дня народження

Сьогодні ми прагнемо уникати крайнощів в оцінці діяльності гетьмана Павла Скоропадського від надмірного захоплення до повного несприйняття. Відкинувши нашарування міфів і стереотипів, необхідно висвітлити вагомий внесок діяча в державотворення та гідно поцінувати його заслуги перед українським народом.

Один із лідерів УХДП В.Липинський не ідеалізував владу П.Скоропадського, бо добре знав «слабкості» цього режиму й критикував його політичні кроки. Але він вважав, що гетьманат 1918 року був наблизений до тієї форми управління, яка стала б бажаною для України, до того ж найкращим шансом установити життєздатну українську державу в революційну добу.

Важливим є той факт, що успіх справи гетьмана залежав від ситуації на місцях, зокрема, від підтримки селянства, на яку можна було б розраховувати, успішно провівши земельну реформу – фундаментальний чинник суспільних відносин. Нерозв'язана земельна проблема трагічно позначилася не тільки на долі українського селянства, але й самої революції, стала однією з основних причин падіння гетьманату.

Свою політику гетьман втілював насамперед через «хліборобські» партії (СЗВ і УХДП). Переворот Скоропадського вітали на провінційному рівні переважно великі землевласники та середнє (заможне) селянство, які створювали осередки «хліборобських» партій. У цілому ж, суспільство зайняло вичікувальну позицію.

На час приходу П.Скоропадського до влади земля, майно та худоба більшості заможних селян с. Кунашівка Ніжинського повіту була розподілена між бідняками, у тому числі й земля на хуторах навколо Кунашівки (Галатин, Максютин, Цибин). Усього було роздано понад 500 десятин землі, більше 30 голів худоби, багато реманенту, посівний матеріал і будівлі.

Це, певною мірою, поліпшило становище бідняків.

Весною 1918 року організовано відбулася посівна, з піднесенням працювали селяни. У квітні цього ж року було встановлено владу гетьмана за підтримки німецько-австрійських військ. У селі з'явилися «хлібороби». Це були переважно представники заможного селянства: М.Сидоренко (Максюта), І.Рак,

оголосити військовий стан та запровадити військово-польові суди; зосередити в повіті значні військові підрозділи для боротьби з повстанцями.

Гетьмана підтримувало духовенство. Так, 29 червня в Чернігові, після Божественної літургії, відслужили в соборі урочистий молебень із приводу іменин гетьмана П.Скоропадського. На майдані відбувся парад військ. Проводилися також богослужіння в церквах Ніжинського повіту, під час яких згадувалася Українська Держава й гетьман. Важливим зрушенням у духовній сфері стало підтримуване гетьманом утворення Української автокефальної православної церкви на чолі з митрополитом В.Липківським улітку 1918 року.

Особливої уваги в цей час заслуговує функціонування Ніжинського історико-філологічного інституту. 1918 року за підтримки гетьмана відкривається державний університет із двома факультетами: історико-філологічним і юридичним. Відкриття відбувається по одному курсу щорічно, так що повний університет мав би бути 1921/22 навчального року. Але за радянської влади цей статус не зберігся – університет перетворили на інститут народної освіти.

Також у Ніжині в серпні створено гімназію для дорослих. Міністерством народної освіти було затверджено відкриття в губернії шести мішаних вищих початкових шкіл, у тому числі однієї в Ніжинському повіті. Передбачали й відкриття другого середньотехнічного училища.

В освітньому середовищі здійснювався бурхливий процес українізації. Відбувалися з'їзди вчителів, зокрема, в Борзні 9-го червня на повітовому учительському з'їзді промовці говорили про організацію районних учительських курсів у Ніжині, також і про те, що нібито народ проти українізації шкіл.

Під час навчання на курсах українознавства в Ніжині вчителі Борзнянського, Ніжинського, Козелецького повітів подали заяву, в якій намагалися

П.Москотін і П.Ковтун. Вони взяли участь у київському з'їзді «хліборобів», на якому було обрано гетьмана. Весною цього ж року деякі з місцевих землевласників почали повертати собі землю та майно разом із посівами.

Відбувалися з'їзди хліборобів Ніжинського повіту, на яких заможне селянство висловлювало свою підтримку політиці гетьмана й стурбованість у зв'язку зі зростанням повстанського руху. За результатами одного з'їзду було прийнято резолюцію, в якій пропонували

Біжунські греки

“В городе Нежине квартировал армейский пехотный полк NN. В этот полк был переведен мой приятель и поселился в белой хатке с садиком и цветничком, как раз против греческого кладбища. В первый же день он заметил в цветнике такой цветок, что у него и слюнки потекли. Этот очаровательный цветок была красавица на самой заре жизни и единственное добро беднейшего вдового старика мещанина Макухи. Продолжение и конец повести вам известен, терпеливые читатели. И я не намерен утруждать вас повторением тысячи и одной, к несчастью не вымышленной, повести или поэмы в этом плачевном роде, начиная с “Оды” Баратынского и кончая “Катериной” Шевченка и “Сердечной Оксаной” Основьяненка. Продолжение и конец решительно один и тот же. С тою только разницею, что приятеля моего чуть было не заставили жениться - на мещанке Якильине, дочери Макухи. Спасибо доброму старику, полковому командиру: он вступился за своего офицера. А то бы как раз перевенчали офицера с мещанкою. Но и добрый старик, полковой командир, лучше ничего не мог придумать, как подать ему немедленно в перевод, и концы в воду. Он на завтра же подал в перевод. Он навещал Якильину, едва движущуюся, и уверял старика, что он с каждой почтой ждет родительского благословения. Пришел перевод. И он для такой радости зашел в так называемую кондитерскую Неминая, и порядком кутнул перед выездом, и начал рассказывать какому-то тоже нетрезвому, но богатому Попандопуло свое рыцарское похождение с Якильиной. И так увлекательно рассказывал, что богатый эллин не вытерпел и заехал ему всей пятерней в благородный портрет, а он эллина, а эллин опять его, и пошла потеха. Но как эллин был постарше летами и силами послабее, то он и изнемог. А к тому времени подоспел блюститель в виде гордоничего и повелел борющихся богато торговаша эллина оправдали, **ШЛЯХ ДО ТАРАСА** а благородного неимущего офицера оженили на мещанке Якильине и перевели в астраханский батальон”.

Цей епізод з повісті Тараса Шевченка «Близнець» міг бути описаним лише очевидцем. Автор, як і в інших повістях вказує на історичні деталі, а саме кондитерську Неминая, яку в багатьох джерелах часом називають готелем. А в будиночку з квітником навпроти грецького кладовища, цілком вірогідно, мешкав художник, викладач Ніжинського повітового училища Іван Максимович Сошенко.

Шевченко зустрічався з ним у Ніжині 1846 року, подорожуючи Україною. Ось як описує цей епізод Олександр Кониський:

«Була саме масниця, коли наші подорожні приїхали до Ніжина. Ніжин – місто невеличке. На той час воно було осередком освіти задля Чернігівщини і для північно-західної Полтавщини. Тут пишався тоді Безбородьків лицей. Хоч рука царя Миколи і пригломшила лицей, а проте все ж він притягував до себе лівобережну молодіж і надавав Ніжину значної ваги. Окрім лиця, у Ніжині була гімназія, дві чотирикласових і кілька однокласових шкіл. Се вже робило Ніжин містечком інтелігентним. До того ж за Ніжином була добра минушина історична, найпаче крамарська, через що серед людності його було доволі людей із достатками: між ніжинськими греками були

багатири, навіть мільйонники.

Коли Шевченко і Чужбинський (останній до того ж і годованець Ніжинського лицю) приїхали в Ніжин, дак про приїзд їх зараз залунала чутка по місту і «двері нашої квартири, – розповідає Чужбинський, – не зачинялися найпаче від студентів: між ними тоді ще був і відомий потім перекладник творів Шекспіра, Шіллера, Гете, Шевченка – Микола Гербель». У четвер на масниці у ніжинському клубі (казино) був баль. Тарас і Чужбинський пішли на баль. Один із старшини клубної, побачивши, що у Шевченка на голові шапочка, і не відаючи, хто він такий, чю голову вкриває та шапочка, не хотів пустити його на баль. Але ж суворому старшині зараз з'ясували, що шапочка вкриває голову генія України і в якому б убранні не був Шевченко, він, зайшовши до клубу, робить останньому честь і шанобу. Звісно, поетові й на думку не стало гніватися на таку пригоду; він вельми сміявся з неї. Вітали Шевченка ніжинці дуже добре, найпаче молодіж під проводом Гербеля. Гербелеві він написав тоді в альбом оці вірші:

*«За думою дума роєм вилітає,
Одна давить душу, друга
роздирає,
А третя тихо, тихесенько плаче
У самому серці, може й Бог не
бачить».*

Не забув Шевченко побачитись, хоч на коротенький час зі своїм добродієм Сошенком, що учителював тоді в Ніжині. Сошенко висловив йому дорікання за його поему мовою російською «Тризна».

Благородну роль у житті Шевченка відіграв художник Олексій Венеціанов, за походженням ніжинський грек. В автобіографічній повісті «Художник» Тарас Шевченко згадує «старика Венеціанова», який «в добром деле сыграл роль усерного и благородного маклера», завдячуючи чому поет отримав вольну від свого поміщика.

Матеріали Ніжинського Грецького Братства та магістрату, які зберігаються в Чернігівському облдержархіві, свідчать про те, що прапрадід Венеціанова Іван Прока, прадід Федір, дід Георгій – вихідці з Греції, Емпірської провінції з містечка Богдарії від тамошнього почесного дворянського роду, з яких дід Георгій (Юрій) Федоров Венеціанов, користуючись від Російського самодержця привілеями, дарованими Ніжинському Грецькому Братству, прибув на проживання в місто Ніжин... Тож саме Юрію Федоровичу Венеціанову та його сину Гаврилу Юрійовичу, вправним грецьким купцям, ми завдячуємо тим, що поєднали вони наше місто з ім'ям великого Венеціанова. Це були

шанують Кобзаря

1730-1740-і роки.

Михайло Венеціанов, рідний дядько художника, володів хутором Веприк, що на Ніжинщині, до середини 20-х років XIX ст, де за даними перепису 1782 року, налічувалося 70 душ селян. Після його смерті дружина Катерина продала успадкований від чоловіка хутір.

Батько ж художника, Гаврило Юрійович, з Ніжина виїхав до Москви ще в кінці XVIII ст. (1760-1770 рр.). У сповідальних книгах Московської церкви «Воскресіння Христова» він довго іменується «ніжинським купцем, греком», потім «московським купцем, греком», а з 1785 року – уже просто – «московським купцем». У такому купецькому домі 7(18) лютого 1780 року народився Олексій Венеціанов – майбутній художник.

В «Автобіографічній записці О.Г.Венеціанова», яка зберігається в Архіві інституту російської літератури АН Росії, художник писав: «1819 року залишив службу для того, щоб повніше присвятити себе живопису з оригіналів природи, для чого поїхав у своє село, там зайнявся безумовною увагою природи»... Разом із дружиною Марфою Панасівною Азар'євою О.Г.Венеціанов придбав невеличкий маєток «Трониша-Сафонково», що на березі річки Ворожба, за 77 верств від міста Вишній Волочок Тверської губернії. Кріпаків у нього не було, а лише 12 душ дворових.

«Щоб затвердитися на шляху, який вибрав тоді для себе, Венеціанов (художник говорить про себе в третій особі

- Авт.) почав брати до себе на своє утримання бідних хлопчаків і навчати їх живопису за прийнятою ним методикою, яка полягала в тому, щоб не давати копіювати, а прямо починали розглядати натуру.

Всіх учнів у Венеціанова було в різний час більше 70 чоловік... З них 7 були кріпосними людьми і опікою його відкуплені»...

1830 року митець мав 14 тисяч боргів і в Опікунській раді заклав маєток дружини. Але він все ж втратив засоби на утримання школи, і його учні тепер просто приходили до нього.

Дружні особисті стосунки зв'язували Тараса Шевченка з мариупольським греком Феоктистом Хартахаєм. Будучи студентом Київського, а потім Петербурзького університетів, він близько познайомився з поетом, який

подарував йому «Кобзар» з автографом. Саме Хартахаю українське студентство в Петербурзі доручило виступити на похороні поета. Феоктист Хартахай промовив чистою українською мовою схвильовані прощальні слова: «Україно, мати наша! Де твоя утіха, де витає і що тепер робить? Зомліли ніженьки, що по світу носили, зложились рученьки, що тобі служили, закрились карі очі, що на тебе любуючи і сумуючи гляділи, минулися думи й пісні! Перестав твій Тарас слези лити, стомився, заснути схотів. Матінко наша, Україно, степи наші, могили, Дніпро широкий, небо наше сине! Хто вам пісню заспіває і про вас згадає? Хто вас так щиро любитиме і за вас душу положить? Тарас Григорович – у труні, споряджений на той світ! Затих і замовк наш соловейко на

віки! Україно! Де твій син вірний? Мово українська! Де твій батько, що тебе так шанував, що через нього і тебе ще більше поважати стали?!»

1999 року нащадки ніжинських греків об'єдналися в міське товариство імені братів Зосима. З 2000-го – вони члени Федерації Грецьких Товариств України. Як і в XVII-XVIII століттях розвивають культурне життя в місті, яке прихистило їх предків у часи вигнання. Не тільки вихідці з еллінських родин, а й українські діти вивчають грецьку мову в одній із міських гімназій. І тепер читають Тараса Шевченка українською і грецькою мовами.

Надія ОНИЩЕНКО

На фото: пам'ятник Тарасу Шевченку в Ніжині.
Скульптор – Олександр Скобликов

Він змінив небо, а не українську душу

Коло Ігоря Качуровського зібралось на вечір пам'яті після його смерті в Музеї української літератури в Києві. Письменники, поети, журналісти, літературознавці, актори й музиканти, ревнителі українського слова, віддаючи шану видатному творчому доробку нашого земляка, визначили свою роль у царині українського письменства. Тут не було «метрів» чи початківців. У колишні галаганівські пенати прийшли ті, чий творчі уподобання поет, перекладач, прозаїк, теоретик літератури безпосередньо чи опосередковано підтримав і спрямував.

Лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, заслужений діяч культури України Михайло Слабошпицький дякував за щастя спілкування з людиною, яка попри вік і вимушене перебування за межами етнічної батьківщини активно цікавилася всім, що тут відбувалося. Ігор Качуровський перечитував майже усі літературні новини, що видавалися в Україні; аналізував їх і надсилав ґрунтовні відгуки-рецензії. Причому, він не зважав ні на титули, ні на вік автора; бачив перед собою лише текст, в якому намагався підтримати талановите.

Автор цих рядків теж пригадує слушні зауваження й поправки, схвальні думки про публікації в «Українському домі». Це ж Ігор Васильович вперше розповів викладачам і студентам Гоголевого вишу про їхнього професора-орнітолога Федора Великохатька, з яким товаришував у Німеччині.

– Мене весь час оточують його тексти, – резюмував свій виступ Михайло Слабошпицький. А ведуча вечора завідувачка відділу Національного музею літератури України Олена Болотова переконувала нас у тому, що після митця залишаються не тільки тексти, а ще й голос. Ми слухали вірші Ігоря Качуровського у власному прочитанні.

– Чи відчуваєте Ви себе людиною світу, – запитувала на екрані перекладача з багатьох мов журналістка радіо «Свобода», на якому наш земляк упродовж багатьох років розповідав про кращі літературні українські й російські зразки. Вони зібрані 2008 року в книзі «150 вікон у світ».

– Я, насамперед, українець, – відповідав їй

сивочолий інтелігент. І це його правдиве українство приваблювало однодумців і відштовхувало українофобів.

– Він завжди йшов проти течії, – стверджує його учениця – кандидат філологічних наук, поетка й перекладачка Олена О'Лір. – Бо народився 1918 року в незалежній Україні, в родині батька, що працював в Центральній раді, і матері, дворянки з походження. Його пошук ідеалу починався з перекладеного на українську мову Вольтера, подарованого крутянською вчителькою, і ранніх поезій Максима Рильського. І тому в Ніжині, в російськомовному Курську, в Аргентині і в Німеччині митець був ключарем на брамі українського слова.

Молоду поетку кандидата філологічних наук Надію Гаврилюк Ігор Качуровський наснажував старою культурою, яка сповідувала ідеалістичну естетику краси невіддільну від добра. І в цьому теж проявлялася його автономність і незалежність від тимчасових вартостей.

Протитечійовість Ігоря Качуровського отримала визнання ще за його життя. Він нагороджений медаллю Українського Вільного Університету (Мюнхен), орденем «За заслуги»; є лауреатом премій журналу «Сучасність» і Ліги українських меценатів, імені Максима Рильського, Володимира Вернадського, Володимира Свідзінського. За збірник літературознавчих статей «Променисті силуети» відзначений 2006 року Національною премією України імені Тараса Шевченка.

– Він змінив небо, але не душу, – читав поетичні рядки ніжинський поет Анатолій Шкуліпа.

– Смерті не існує, є перехід з одного стану в інший, – заявила кандидат

філософських наук і поетка Ольга Смольницька. – Ігор Качуровський житиме з нами доти, доки ми будемо з ним.

Учасники вечора звернулися до української влади і громади з відозвою про вшанування пам'яті Ігоря Качуровського та популяризацію його творчої спадщини. – Сьогодні унікальний доробок має набути статусу національного культурного надбання, всіляко популяризуватися, зокрема й на найвищому державному рівні, й бути приступним кожному, зацікавленому в його прочитанні й вивченні, – пишуть вони. – І наше найнагальніше завдання, скориставшись ласкавою згодою вдови письменника Лідії Крюкової та його сина Леонарда Качуровського, зібрати й видати недруковані твори Ігоря Качуровського та перевидати його книжки, видані в діаспорі і недоступні українському читачеві. Треба подумати і про місце зберігання архіву Ігоря Васильовича, аби до його спадщини мали доступ усі дослідники. Було б справедливо, якби цей почесний обов'язок узяв на себе Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, авторитетна науково-освітня інституція міста, де народився письменник.

Ігор Качуровський заповів поховати себе в Крутах, у селі свого дитинства, над Остром біля бабусиної хати. Необхідну інформацію щодо перерахування коштів на поховання і облаштування меморіалу можна знайти на сайті Благодійного фонду «Ніжен» (www.nizhen.syaivo.com), який на чолі з Миколою Шкурком опікується виконанням заповіту видатного земляка.

На жаль, ні смерть Ігоря Качуровського, ні 95-та річниця від дня його народження, що припала на 1 вересня цього року, не набула того розголосу, на який би заслуговував письменник, виходячи з масштабів його внеску в українську культуру, зазначили українські інтелігенти. Тому вже сьогодні треба скоординовано співпрацювати громадськості і влади, аби достойно підготуватися до 100-ліття Ігоря Качуровського.

Надія ОНИЩЕНКО

На фото: слово про митця мовить Михайло Слабошпицький

Щоб зберегти спадкоємність поколінь...

Вдячні нащадки фронтовиків мають власну думку про війну

Напередодні святкування 70-річниці визволення Ніжина від німецько-фашистських загарбників у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя в 317 аудиторії відкрили кімнату-музей «Вони захищали Вітчизну». Про роботу над експозицією нам розповів доцент кафедри історії України та політології В'ячеслав Йосипович Томек.

«Наш виш мав досвід проведення вечорів-зустрічей з учасниками Великої Вітчизняної війни, ініціаторами й організаторами яких були секретар парткому, колишній декан природничого факультету Іван Іванович Кочерга і викладач фізико-математичного факультету учасник бойових дій Володимир Юрійович Назаров. А зараз я як дитина війни і голова ветеранської організації викладачів і співробітників університету продовжив цю традицію. Розуміючи, що з кожним роком ветеранів і дітей війни залишається все менше й менше, хотілося їх якось підтримати, залишити згадку про них для прийдешніх поколінь. Студенти дуже мало знають реалій про цю війну, адже деякі факти в наш час подаються в іншому ракурсі. Якщо ми не залишимо пам'ять про цих героїчних людей, то хто це зробить після нас? Для фронтовиків дуже важливо знати, що їх подвиги не забуті, й жертви в ті страшні роки війни не були марними. Ми повинні створювати фонд вдячних нащадків, щоб не втратити спадкоємність поколінь.

Ідея залишалася лише задумом до того часу, доки я не поділився нею з однодумцями, талановитими молодими істориками Геннадієм Миколайовичем Дудченком, Євгеном Миколайовичем Луняком, Максимом Васильовичем Потапенком. Разом із ними переглянули великий пласт наукової літератури: збірники документів, книги, монографії професора Григорія Васильовича Самойленка, буклети ніжинського краєзнавця та фотографа Юрія

Юрійовича Власовця. Допомогли й працівники Ніжинського краєзнавчого музею імені Івана Спаського, ректорат нашого вишу, редакційно-видавничий відділ, господарська частина, майстерня. Пошукова, творча та дискусійна робота тривала шість місяців. Основу експозиції склали фотокартки працівників і випускників вишу, які висіли на стенді в коридорі старого корпусу. Загалом сформувалося 16 стендів. Зі 115 людей, зображених на фото, живими залишилося лише троє фронтовиків – це І.А.Рябий, А.А.Вікторова та А.О.Грицинський. І тільки останній зміг прийти на відкриття. Насамперед, ми оновили стару експозицію на сучасному науковому художньому рівні, прагнули зробити, хоч як не пафосно це звучить, музей центром патріотичного виховання молоді».

Думку В'ячеслава Йосиповича про музей, як можливий патріотичний центр підтверджує і доцент кафедри історії України та політології Євген Луняк. «У нашому університеті є декілька музеїв, які виконують естетичну функцію. Кімната-музей «Вони захищали Вітчизну» звертається до патріотичних почуттів. Після відкриття студенти почали знайомитися з експозицією музею – байдужих не було. Навіть ті, які не дуже цікавилися історією, підходили, дивилися, уважно слухали розповідь про Ніжин, конкретних людей, історичні факти. В молоді я помітив глибоку повагу й цікавість до героїчних вчинків людей представлених на стендах. Адже це були їх ровесники, які з 1941 по

1945 рік захищали рідну землю, свою родину. На мою думку, патріотичне виховання можливе тільки на таких історичних прикладах».

Молодий доцент кафедри історії України та політології Максим Потапенко, у родині якого були фронтовики, сприймає Другу світову війну як боротьбу проти нацизму. Народ воював за свою Вітчизну. Безперечно, не мож-

на применшувати вклад Радянського Союзу і, зокрема, України в перемогу.

«Події, які мають неоднозначне трактування завжди цікаві для історика. Тому я з задоволенням підтримав ідею створення кімнати-музею, – сказав Потапенко. Аудиторія має стати поштовою для науково-дослідницької роботи студентів. Надалі ми плануємо поповнювати експозицію новими матеріалами, спогадами. І будемо вдячні всім, хто допоможе нам у цьому. Студенти зможуть побачити результати своєї пошукової роботи у нових вітринах музею. Приємно, що знайшлися зацікавлені вчителі, які хочуть взяти за основу наші стенди і підготувати свої у школах».

Враженнями поділилися й перші відвідувачі. Олег Гречка, студент II курсу історико-юридичного факультету вважає, що представлена інформація є повчальною. Зокрема, висвітлені цікаві нові факти про участь викладачів та співробітників вишу у Другій світовій війні. На його думку, інформація представлена різнобічно, автори максимально показали фотодокументи напередодні війни, на її початку, згадали про трудові подвиги учасників війни, підпільників і жінок, воїнів УПА, намагаючись правдиво висвітлити події, і створюючи простір для роздумів та дискусій, оскільки в історії є багато суперечностей.

**Олена КОТ,
Олена ІВАНИЦЬКА**

На фото: творча група музею

Леся Українка любила Телаві

«Ті не шукає друзів – сам собі ворог».

Шота Руставелі

Ми були в Грузії. Ми – це Андрій Ніколаєнко, Катерина Гой та Тетяна Шкляр. З 25-го серпня по 1 вересня включно. Слухали лекції про фольклор, культивували й зміцнювали міжнародні зв'язки. В Кахеті, східному регіоні Грузії. Там багато регіонів: Кахеті, Імереті, Самцхе-Джавахеті (звідти «Боржомі» експортують), Меґрелі, Пшаві, Мцхеті, Гурія, Аджарія, Абхазія... Кахеті – найбільший. Вікіпедія розкаже і покаже, але відчуття не дасть.

Центр Кахеті – місто-п'ятдесятитисячник Телаві. Місто не бідне. Є там університет. Університет має сайт – <http://tesau.edu.ge/> – зайдете, почитаете, розберетеся.

Саме місто почалося для нас зі сніданку та підйому на університет. Підйому – бо храм науки побудований трішечки вище рівня моря й рівня міста. О десятій нас привітали народними піснями й танцями й розпочали лекторій.

Перша лекція – про грузинську міфологічну естетику. Її читала Ніно Созашвілі – ініціатор телавської літньої фольклорної школи. Читала впевнено й цікаво. Далі – кахетинський фольклор. Після обіду були екскурсії містом та вечеря. Другого дня лекції стосувалися урбаністичного та меґрельського фольклору. Після цього ми побували в монастирях Шуамта, Ікальто та Алаверді.

Суттєвою різницею в українському й грузинському фольклорах є персоналіфікація язичницьких богів. Наші народи об'єднують потяг до знань, культ освіти, гостинність. Грузини, як і українці, красу цінують вище користі. Очевидно, через це соловей грузинської поезії Акакій Церетелі дуже поважав творчість Тараса Шевченка, і вони подружилися до Шевченкового шедевра – поеми «Кавказ». Грузини осягнули християнство і прийняли його на вісім віків раніше нас, і це помітно в їхній ментальності. Вони так само як і ми, бережуть хліб, бо в ньому багато праці багатьох людей. Але я не бачив заздрисних зморшок на грузинських обличчях. Три мільйони грузинів – дуже патріотичні. В музичній школі в Телаві вчать грати на національних музичних інструментах. Грузини дуже шанують традицію.

Третій день був останнім. Останнім для перебування в університетській актовій залі, де нам читали лекції. Аджарський, Абхазський та Гурійський фольклор завершили цей цикл. А після того нас повезли в Ґремі та Некресі. Це теж монастирі. Згодом – три дні в горах Тушетії та один день у Тбілісі.

Вся принада полягає в подорожі, а не в її меті. Чим коротша подорож – тим уважнішим треба бути до всього. До краєвидів. До людей. До звуків. До почувань, які продукує інтуїція. Немає тут клопотів про роботу, про квартплату, непрості сімейні стосунки, їжу, одяг, інші несуттєві обставини...

У горах – наче в церкві. Дивовижне відчуття. Не одразу відпускає. Прочитується благородність, благодатність, благовіння (слів бракує, ще й досі не відпустило). Горяни люблять себе, тому будують будинки, сараї, паркани з каменю, надовго. І гостей люблять, як себе, тому й питають їх спершу, чи мають ті хліб і дах над головою, а вже потім про ім'я. Такі риси українці вважають шляхетними.

У межах угоди про співпрацю між Ніжинським державним університетом імені Миколи Гоголя (Україна) та Телавським державним університетом (Грузія) нинішнього літа гурт студентів нашого вишу побував у Грузії.

*...І вам слава, сині гори,
Зригою окуті.*

Тарас Шевченко

Ми звикли дивитися на поле золотих колосків на тлі блакитного неба й бачити рівний горизонт. А в горах горизонту нема. Отак. Нема і все. Є інша гора, а за нею ще одна, і ще одна, а далі вже Дагестан, але й там засніжені гори. Та й які! Це безмежжя і ця велич належить тобі. Сонце дивиться на тебе і всміхається – радіє, що тобі до вподоби такий дизайн. Отак стоїш на горі й думаєш: «Я бачу сонце!». Сонце в грузинській пракультури символізує виноград, а виноград – сонце (плутанин візерунки лози, переплетіння, схожі на солярні символи). Добре, що гори є. Свобода є. І ти відчуваєш її й бачиш сонце так як сучасний грузинський класик Нодар Думбадзе, який з національного гумору й філософії відобув «Закон вічності».

У Тушетії гори висотою понад 2000 метрів. На цій висоті не тхне каїністикою та експресіонізмом. Багато річок та водоспадів. Вода холодна і сильна, тече прямо зі скелі. Тамтешня потужність природи породжує темпераментних та витривалих людей.

Першого вересня дітки йшли до школи, а ми роздивлялися Тбілісі. Місто непросте, велике й горбате, наче Бахчисарай та Ялта разом узяті. Подекуди їх і нагадує, але в основному – Києво-Львів. Річка Мткварі (російською – Кура), така ж як і Сена в Парижі – брудніша, ніж Остер. У Тбілісі, на відміну від Телаві та Тушетії, російську знають усі. Навіть малі циганські дітлахи, які випрошують дріб'язок на площі Руставелі (котра за змістом нагадує Андріївський узвіз, а за формою – Дерibasівську, поділену на площу Ринок). У Телаві російська своє віджила.

Грузинська трохи дивна, бо незнайома. Хто перекладав Галактіона Табідзе чи Важу Пшавелу на українську – той уже титан, бо він опанував таку мову, як грузинська. Її щоб вивчити, то треба полюбити, однозначно.

Хочеться лишитися там надовго, щоб докорінно змінитися. Хоч я й дозволив собі порівняти Тбілісі з Одесою чи Львовом, та ж ви самі прекрасно розумієте, що це незрівнянне місто. З висоти, згоден – мурашник мурашником, а коли це місто довкола тебе – коли ти «там-і-тоді» – бачиш відмінність від того, що звик бачити – довкола тебе інший трошки світ. І ти приймаєш його. Весь.

...І знову Бориспіль. А що я привіз крім сувенірів і фотокарток? А не покажу. Бо воно всередині. Оце відчуття любові до Грузії як у Лесі Українці. Уявіть наше здивування, коли на старезному приміщенні Телавської музичної школи ми побачили меморіальну дошку про те, що тут 1909-го року мешкала наша поетеса. Ми не могли не сфотографуватися біля пам'ятника, поставленого їй у цьому місті 2008 року. Це подарунок Кабінету Міністрів України дружній Грузії.

Андрій НІКОЛАЄНКО,

магістрант філологічного факультету Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Засновник – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Реєстраційне свідоцтво № 352-24ПР, серія ЧГ, від 6 березня 2007 року
Розрахунковий рахунок: код 021125668 р/р 25223003000 в МФО 853592 (для Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою)

Склад редакції:

Бойко О.Д., докт. політ. наук, проф.,
Мельничук О.В., докт. фіз.-мат. наук, проф.,
Астаф'єв О.Г., докт. філол. наук, проф.,
Михед П.В., докт. філол. наук, проф.,
Онищенко Н.П., чл. Нац. спілки журн. України,
Самойленко Г.В., докт. філол. наук, проф.
Макет та верстка – Іваницька О.І.

Адреса редакції:

Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою кімната 210
вул. Крапив'янського, 2,
м. Ніжин, 16602, Україна
Тел./факс: (04631) 7-19-59
E-mail: ukr_diaspora@ukr.net,
ndu_diaspora@mail.ru
<http://in.ndu.edu.ua/ua/gov.php>